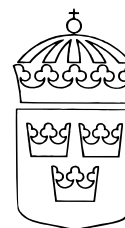

Regeringens proposition 2003/04:44

Nordisk konvention om social trygghet

Prop.
2003/04:44

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 20 november 2003

Göran Persson

Berit Andnor
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner den nya nordiska konventionen om social trygghet av den 18 augusti 2003 och att konventionen ska gälla som lag här i landet. Konventionen ersätter den tidigare konventionen av den 15 juni 1992 (SFS 1993:1529). I huvudsak förändras den nya konventionen dels av ändringar inom EG-rätten och dels av ändringar inom de nationella socialförsäkringssystemen. Den nya konventionen har en tydligare koppling till förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen. I konventionen görs inga nya åtaganden som medför kostnader för svenskt vidkommande.

Innehållsförteckning

Prop. 2003/04:44

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
2	Förslag till lag om nordisk konvention om social trygghet.....	4
3	Ärendet och dess beredning.....	13
4	Konventionen i huvuddrag	13
5	Sveriges tillträde till konventionen.....	21
6	Konventionens kostnadseffekter	22

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 20 november 2003	23

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2003/04:44

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner den nordiska konventionen om social trygghet av den 18 augusti 2003,
2. antar regeringens förslag till lag om nordisk konvention om social trygghet.

2 Förslag till lag om nordisk konvention om social trygghet

Prop. 2003/04:44

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Den konvention om social trygghet mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge som har undertecknats i Karlskrona den 18 augusti 2003 skall gälla som lag här i landet. Konventionens innehåll framgår av en bilaga till denna lag.

2 § Behörig myndighet enligt artikel 13 i konventionen är för Sveriges del Riksförsäkringsverket. I frågor som rör förmåner vid arbetslöshet skall Riksförsäkringsverket samråda med Arbetsmarknadsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige,

som sedan avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet) trätt i kraft tillämpar bestämmelserna i förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen även när det gäller personer som flyttar mellan de nordiska länderna,

som den 15 juni 1992 slutit en nordisk konvention om social trygghet som komplement till nämnda förordning genom vilken de nordiska länderna förbundit sig att i stor utsträckning inom Norden tillämpa förordningens bestämmelser även på vissa persongrupper för vilka förordningen inte är direkt tillämplig, nämligen personer som inte är eller har varit anställda eller egenföretagare i förordningens mening eller inte är medborgare i ett EES-land,

som hänvisar bland annat till artikel 8, artikel 36 och artikel 46b 2b), artikel 63 och artikel 70 i nämnda förordning,

som önskar anpassa konventionen till utvecklingen av nämnda förordning och av de nordiska ländernas lagstiftningar om social trygghet,

som tar hänsyn till rådets förordning om utvidgningen av bestämmelserna i förordning (EEG) nr 1408/71 och förordning (EEG) nr 574/72 till att gälla de medborgare i tredje land som enbart på grund av sitt medborgarskap inte omfattas av dessa bestämmelser,

som hänvisar till att bestämmelsen i artikel 69 i förordning (EEG) nr 1408/71 skall tillämpas på en medborgare i tredje land, när denna har rätt att lagligen vistas och arbeta där samt att söka arbete i det nordiska land där han registrerat sig som arbetsökande hos arbetsförmedlingen,

som kommit överens om särskilda bestämmelser för Danmark enligt bilaga till denna konvention,

har kommit överens om att sluta en ny nordisk konvention om social trygghet med nedan angivna lydelse:

AVDELNING I ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Artikel 1

Definitioner

1. I denna konvention avses med uttrycken

1) "nordiskt land"

vart och ett av de fördragsslutande länderna samt de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland i den mån dessa områden har gett sitt samtycke till att konventionen skall gälla för dem;

2) "förordningen"

förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen i den vid varje tillfälle mellan de nordiska länderna gällande lydelsen;

3) "tillämpningsförfordningen"
förfordning (EEG) nr 574/72 om tillämpning av förfordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpning av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen i den vid varje tillfälle mellan de nordiska länderna gällande lydelsen;

4) "grundpension"
allmän pension som inte beräknas på grundval av fullgjorda sysselsättningsperioder, tidigare förvärvsinkomst eller erlagda avgifter, däribland sådan allmän pension eller tillägg till pension som utges till den som saknar eller har låg arbetspension;

5) "arbetspension"
allmän pension som endast beräknas för personer som varit förvärvsaktiva enligt landets lagstiftning;

6) "bosatt"
att någon är bosatt i ett nordiskt land enligt landets folkbokföring, om inte särskilda skäl föranleder annat.

2. Andra uttryck som förekommer i denna konvention, har den innebörd som de har i förfordningen, tillämpningsförfordningen eller i de nordiska ländernas nationella lagstiftningar.

Artikel 2

Sakområden

Denna konvention är tillämplig på all lagstiftning som omfattas av förordningens sakområden.

Artikel 3

Personkrets

1. Denna konvention gäller personer som omfattas av förordningens personkrets.

2. Denna konvention gäller vidare följande personer som inte omfattas av förordningens personkrets

a) personer, som är eller har varit omfattade av lagstiftningen i ett nordiskt land

b) familjemedlemmar eller efterlevande, som härleder rättigheter från personer, som avses under a).

Artikel 4

Prop. 2003/04:44
Bilaga

Utsträckt tillämpning av förordningen

Om inte annat sägs i denna konvention utsträcks tillämpningen av förordningen och tillämpningsförordningen till alla personer som omfattas av denna konvention och som är bosatta i ett nordiskt land.

AVDELNING II

BESTÄMMELSER OM TILLÄMPLIG LAGSTIFTNING

Artikel 5

Icke förvärvsverksamma personer

1. För personer som inte är eller har varit anställda eller egenföretagare i förordningens mening tillämpas lagstiftningen i det nordiska land där de är bosatta.

2. Make och barn under 18 år, som följer med en anställd eller en egenföretagare från ett nordiskt land till ett annat, skall, när bestämmelserna i artiklarna 13. 2.d, 14.1, 14a.1 och 17 i förordningen medför att den anställda eller egenföretagaren fortsatt skall omfattas av lagstiftningen i förstnämnda land, likaså fortsatt omfattas av detta lands lagstiftning som om de medföljande fortsatt var bosatta där.

Artikel 6

Förvärvsverksamma personer

Vid tillämpningen av bestämmelserna i förordningens Avdelning II räknas även arbete med undersökning och utvinning av naturtillgångar på ett lands kontinentalsockel som arbete i det landet.

AVDELNING III

SÄRSKILDA BESTÄMMELSER OM RÄTT TILL FÖRMÅNER

KAPITEL 1

SJUKDOM OCH MODERSKAP

Artikel 7

Ersättning för kostnader för hemresa

1. För personer, som är bosatta i ett nordiskt land och äger rätt till vårdförmåner där och som under tillfällig vistelse i ett annat nordiskt land erhåller vårdförmåner, svarar vistelselandet för de merutgifter för hemresa till bosättningslandet, som uppkommer genom att vederbörande till följd av sitt sjukdomstillstånd måste använda dyrare färdstätt än han annars skulle ha använt.

2. Bestämmelsen i första stycket äger inte tillämpning på personer som får tillåtelse att resa till ett annat nordiskt land för att där få nödvändig behandling. Prop. 2003/04:44
Bilaga

KAPITEL 2 FÖRMÅNER VID INVALIDITET, ÅLDERDOM OCH DÖDSFALL

Artikel 8

Minsta bosättningsperiod för rätt till grundpension

1. En person som inte är eller har varit anställd eller egenföretagare i förordningens mening är berättigad till grundpension från ett nordiskt land endast när han har förvärvat rätt till sådan pension från detta land på grundval av minst tre års bosättning i landet.
2. Kravet i första stycket kan inte uppfyllas genom att bosättnings- och försäkringsperioder i andra länder åberopas.
3. Perioder under vilka någon har uppburet pension från ett annat land för vilket förordningen eller denna konvention gäller, medräknas inte vid prövning om bosättningskravet enligt första stycket är uppfyllt.

Artikel 9

Grundpension under bosättning i ett EES-land

En person är, så länge han är bosatt i ett EES-land berättigad till grundpension som han har förvärvat rätt till i ett nordiskt land. Detsamma gäller vid bosättning i Färöarna och Grönland i den mån konventionen gäller för dessa områden.

Artikel 10

Överenskommelse enligt artikel 46b 2b) i förordningen

Är i mer än ett nordiskt land de villkor uppfyllda, som gäller för att beräkna pension på grundval även av antagande av försäkrings- eller bosättningsperioder som skulle ha fullgjorts om pensionsfallet inte hade inträffat, medräknas endast en del av de framtida perioderna vid beräkningen i ett vart av länderna. Denna del bestäms på grundval av de faktiska försäkrings- eller bosättningsperioder, som används vid pensionsberäkningen, efter förhållandet mellan den faktiska perioden i landet och den sammanlagda faktiska perioden i länderna.

Artikel 11

Vissa perioder före år 1994

Har en person förvärvat rätt till grundpension från ett nordiskt land på grundval av bosättning i landet under tid före den 1 januari 1994 under vilken han samtidigt förvärvat rätt till arbetspension i ett annat nordiskt land, skall för denna period grundpension endast beräknas från sistnämnda land. Har någon under sådan tid samtidigt förvärvat arbetspension från flera nordiska länder, varav ett även var personens bosättningsland, skall grundpension endast beräknas från sistnämnda land.

Prop. 2003/04:44
Bilaga

KAPITEL 3 ARBETSLÖSHETSDAGPENNING

Artikel 12

Undantag från visst krav på fullgjorda perioder

Kravet på försäkrings- eller sysselsättningsperioder enligt förordningens artikel 67.3 gäller inte den som antingen har utfört arbete i sådan utsträckning att han eller hon har omfattats av lagstiftningen om dagpenningförmåner vid arbetslöshet eller har uppburit sådana förmåner i det nordiska land där ansökan om förmåner görs. Dock skall arbetet ha utförts eller dagpenningförmåner vid arbetslöshet ha uppburits inom en femårsperiod från dagen för ansökan om arbete hos den offentliga arbetsförmedlingen och i förekommande fall, om medlemskap i vederbörande arbetslöshetskassa.

AVDELNING IV ÖVRIGA BESTÄMMELSER

Artikel 13

Tillämpningsbestämmelser

De behöriga myndigheterna skall utfärda de bestämmelser som fordras för att säkerställa en enhetlig nordisk tillämpning av denna konvention.

Artikel 14

Förbindelseorgan

Vid tillämpning av denna konvention skall myndigheter och institutioner i erforderlig utsträckning bistå varandra. I varje nordiskt land skall finnas ett förbindelseorgan som utses av den behöriga myndigheten.

Artikel 15

Prop. 2003/04:44
Bilaga

Avstående från återbetalning

1. Med avseende på artiklarna 36, 63 och 70 i förordningen och på artikel 105 i tillämpningsförordningen avstår de nordiska länderna, om inte annat avtalas mellan två eller flera av länderna, från varje återbetalning mellan länderna av utgifter för vårdförmåner vid sjukdom och moderskap samt vid olycksfall i arbetet och arbetssjukdomar, för förmåner till arbetslösa som söker arbete i annat land än det behöriga samt för administrativ och medicinsk kontroll.

2. Avståendet från återbetalning omfattar inte vårdförmåner till personer, som enligt förordningens artikel 22 första stycket c) och artikel 55 första stycket c) fått tillstånd att resa till annat nordiskt land för att där få den nödvändiga vård som hans tillstånd kräver.

Artikel 16

Ikraftträdande

1. Denna konvention träder i kraft första dagen i tredje månaden efter den månad, då samtliga regeringar har meddelat den danska regeringen att de godkänner konventionen.

2. För Färöarnas, Grönlands och Ålands del träder konventionen i kraft 30 dagar efter det att Danmarks respektive Finlands regering har meddelat det danska utrikesministeriet att Färöarnas landstyrelse och Grönlands landstyrelse respektive Ålands lagting har meddelat att konventionen skall gälla för Färöarna och Grönland respektive Åland.

3. Det danska utrikesministeriet skall underrätta de övriga parterna och Nordiska ministerrådets sekretariat om mottagandet av dessa meddelanden och om tidpunkten för konventionens ikraftträdande.

Artikel 17

Uppsägning av konventionen

1. Önskar en part säga upp konventionen skall skriftligt meddelande om detta tillställas det danska utrikesministeriet som har att underrätta de övriga parterna om detta och om meddelandets innehåll.

2. Uppsägningen gäller endast för den part som gjort densamma och äger giltighet från och med ingången av det kalenderår som inträffar minst sex månader efter det att det danska utrikesministeriet mottagit meddelandet om uppsägningen.

3. Uppsägs konventionen skall rättigheter som förvärvats på grund av konventionen alltjämt bestå.

Artikel 18

Äldre bestämmelser

1. När denna konvention träder i kraft upphör den nordiska konventionen den 15 juni 1992 om social trygghet att gälla. Denna konvention skall inte medföra minskning av förmånsbelopp som utges vid konventionens ikraftträdande.

2. Grundpension till en medborgare i ett nordiskt land, som intill den 31 december 1993 har utgetts enligt bestämmelserna i den nordiska konventionen den 5 mars 1981 om social trygghet eller enligt den nationella lagstiftningen i ett eller flera länder och som vid denna konventions ikraftträdande fortfarande utges enligt dessa bestämmelser, skall omräknas enligt bestämmelserna i förordningen eller i denna konvention om den berättigade ansöker om grundpension från ett annat nordiskt land.

3. Ansökningar om förmåner som gjorts efter denna konventions ikraftträdande skall prövas enligt denna konvention även när de avser förmåner för tid före ikraftträdandet.

Artikel 19

Undertecknande

Originaltexten till denna konvention skall deponeras hos det danska utrikesministeriet, som skall tillställa de övriga parterna bestyrkta kopior av texten.

Till bekräftelse härav har de befullmäktigade ombuden undertecknat denna konvention.

Utfärdad i Karlskrona den 18 augusti 2003 i ett exemplar på danska, finska, isländska, norska och svenska, vilka texter alla har samma giltighet.

För Danmarks regering:

För Finlands regering:

För Islands regering:

För Norges regering:

För Sveriges regering:

Särskilda bestämmelser för Danmark som avses i artikel 4

I fråga om

- kapitlen 7 och 8 i avdelning III i förordningen
- artiklarna 69 och 70 i förordningen
- grundpensioner i artiklarna 8 och 9 i konventionen

skall tillämpningen av förordningen och tillämpningsförordningen utsträckas enbart till att gälla medborgare i ett nordiskt land, därmed gäller också konventionens artiklar 8 och 9 endast för nordiska medborgare.

Den nordiska socialpolitiska kommittén beslöt hösten 2000 att tillsätta en arbetsgrupp för att göra en översyn av den nordiska konventionen av den 15 juni 1992 om social trygghet mot bakgrund av de förändringar som skett sedan 1992 i de nordiska ländernas system för social trygghet, i EG-rätten och EES-avtalet på området samordning av social trygghet.

Under åren 2002 och 2003 har en ny nordisk konvention mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om social trygghet förhandlats fram mellan representanter för regeringarna i ovan nämnda länder. Från svensk sida har även representanter från Riksförsäkringsverket ingått. Riksförsäkringsverket har det yttersta ansvaret för försäkringsadministrationens tillämpning av konventionen. Före undertecknandet av konventionen remitterades ett utkast till konventionstext till Riksförsäkringsverket, Försäkringskassan Gotlands län, Försäkringskassaförbundet, Arbetsgivarverket, Arbetsmarknadsstyrelsen, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenskt Näringsliv, Tjänstemännens Centralorganisation, Sveriges Akademikers Centralorganisation samt Landsorganisationen i Sverige. Remissinstanserna var i huvudsak positiva och välkomnande till förslagen. Remissynpunkterna har beaktats vid utformandet av den slutliga konventionstexten. Konventionen undertecknades i Karlskrona den 18 augusti 2003.

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, vänsterpartiet och miljöpartiet.

4 Konventionen i huvuddrag

Bakgrund

Den nu gällande nordiska konventionen av den 15 juni 1992 om social trygghet godkändes av riksdagen (prop. 1992/93:7, bet. 1992/93 SFU4, rskr. 1992/93:69) och införlivades med svensk rätt genom en förordning (1993:1529). Konventionen kom till som ett led i den process som ledde till avtalet om det europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och därefter Finlands och Sveriges medlemskap i den europeiska unionen (EU).

Före EES-avtalets ikraftträdande gällde konventionen av den 5 mars 1981 för samordning av den sociala tryggheten för personer som flyttade inom Norden. Genom EES-avtalet kom de materiella reglerna i förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen i stor utsträckning även att gälla inom Norden. Bland annat beroende på att förordning (EEG) nr 1408/71 omfattade en snävare personkrets än 1981 års nordiska konvention blev det dock nödvändigt med vissa nordiska regler som komplement till förordningen. Dessa samlades i 1992 års konvention. Ett viktigt moment i den konventionen var att i materiellt hänseende utsträcka tillämpningen av de flesta av förordningens regler även till sådana personer som inte direkt omfattades av

förordningen, dvs. personer som inte är medborgare i ett EES-land eller som inte anses som anställda eller egenföretagare.

Ett annat viktigt motiv för 1992 års konvention var att reglera den stora förändring i samordningen av rätten till grundpensioner som övergången till tillämpningen av förordning (EEG) nr 1408/71 innebar. Enligt 1981 års konvention gällde i princip att grundpension endast utgick från det land där någon bodde som pensionär och att detta bosättningsland vid beräkning av grundpensionens storlek tog hänsyn även till tid då personen bott i ett annat nordiskt land. Enligt förordningen däremot gäller att alla pensioner skall beräknas och utbetalas från alla de länder där rätt till pension uppkommit, s.k. pro rata-beräkning.

I 1992 års konvention fördes dessutom in en del andra bestämmelser som gäller även för personer som omfattas av förordningen och skall ses som komplement till förordningen. Slutligen innehåller konventionen bestämmelser om att länderna avstår från återbetalning av kostnader för sjukvård och vissa arbetslöshetsförmåner som getts ut enligt förordningen eller enligt konventionen.

Utvecklingen av förordning (EEG) nr 1408/71 efter år 1993

Efter det att 1992 års konvention trädde i kraft den 1 januari 1994 har förordning (EEG) nr 1408/71 ändrats nio gånger, senast genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1386/2001. Under år 2003 trädde förordning (EEG) nr 859/03 i kraft, vilken utvidgar personkretsen i förordning (EEG) nr 1408/71 till att även omfatta tredjelandsmedborgare.

En viktig ändring i förordningen gjordes 1998 varigenom särskilda lagstiftade socialförsäkringssystem för statsanställda kom att omfattas av förordningens tillämpningsområde och personer som omfattas eller har omfattats av sådana system hamnade inom förordningens personkrets. År 1999 kom även studerande att till viss del omfattas av förordningen.

Genom olika avgöranden från EG-domstolen har också tolkningen av förordningen förändrats under åren. Några avgöranden har direkt berört internordiska förhållanden t.ex. Kuusijärvi (C-275/96) varigenom den svenska föräldrapenningen kom att klassificeras som en familjeförmån medan 1992 års nordiska konvention räknar den som en förmån vid föräldraskap. Enligt konventionen skall förmåner vid föräldraskap samordnas enligt förordningens bestämmelser om förmåner vid sjukdom och moderskap.

Diskussioner har också förts på olika nivåer inom EU-organen om utvidgning av förordningens personkrets till just de grupper som 1992 års nordiska konvention främst gäller för, nämligen personer som inte är medborgare i ett EES-land eller som inte är eller har varit förvärvsaktiva. Under 2003 har förordningens personkrets utökats till att även omfatta tredjelandsmedborgare som endast på grund av sitt medborgarskap tidigare inte har omfattats av förordningen. Studenter och arbetssökande samt andra som tidigare inte alls, eller endast delvis, omfattades av förordningen kommer att omfattas när förordningens nya lydelse träder i kraft under 2004.

I Finland, Island och Sverige har det inom pensionsområdet genomförts stora principiella förändringar, vilka är av sådan karaktär att förordningens och konventionens samordningsregler kan bli av betydelse.

Tidigare har i samtliga nordiska länder gällt att det funnits en grundpension – i princip lika för alla – samt en tilläggspension baserad på arbetsinkomster ovanpå grundpensionen för personer som har haft arbetsinkomster.

Island var först med att reformera sitt grundpensionssystem. Sedan 1992 gäller i Island att alla grundpensionens delar är inkomstprövade. Grundpension utges endast om arbetspensionen och annan inkomst inte uppgår till ett bestämt minimibelopp. I Finland gäller sedan 1996 att folkpension (grundpension enligt konventionens terminologi) överhuvudtaget inte utges till den som har en arbetspension av en viss storlek. I Sverige har ett system med inkomstgrundade ålderspensioner införts och utgör basen för pensionssystemet. Den som inte får någon inkomstgrundad pension eller låg sådan pension får därtill garantipension som baseras på bosättning i Sverige.

Den svenska inkomstgrundade ålderspensionen baseras inte på försäkringsperioder utan på den sammanlagda arbetsinkomsten under aktiv tid (en mindre del av den samlade ålderspensionen finansieras av individuellt fonderade medel).

Island, Finland och Sverige har således inte längre något egentligt grundpensionssystem utan har snarare övergått till ett system med minipensioner. Danmark och Norge har fortfarande kvar ett system med grundpension för alla, kompletterad med tilläggspension för de förvärvsarbetande.

Konventionens innehåll

Den nya konventionen är tekniskt utformad enligt sedvanlig internationell praxis för konventioner om social trygghet. Konventionen inleds med en preambel där länderna förklarar sin avsikt med konventionen.

I den första som-satsen erinras om att det numera är EG- och EES-rätten som tillämpas när anställda och egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom Norden. Utrymmet för särskilda nordiska regler är därför begränsat.

I den andra som-satsen erinras om att de nordiska länderna redan genom 1992 års konvention förbundit sig att inom Norden tillämpa samma samordningsprinciper på de persongrupper för vilka förordning 1408/71 inte är direkt tillämplig. Dessa grupper är dels personer som inte är medborgare i något EES-land (tredjelandsmedborgare) dels personer som inte är eller har varit förvärvsaktiva i socialförsäkringshänseende i något sådant land (icke-förvärvsaktiva).

I den tredje som-satsen erinras om de möjligheter att göra särskilda överenskommelser om samordning av social trygghet även mellan EU/EES-länder som finns särskilt angivna i förordningen. Den viktigaste av dessa finns i förordningens artikel 8 enligt vilken det är möjligt att sluta konventioner som bygger på förordningens principer och anda. En

konvention som bygger på denna artikel i förordningen kan således komplettera och bygga ut samordningsreglerna för personer och rörande frågor som i och för sig är behandlade i förordningen. En sådan konvention kan dock aldrig ta ifrån någon enskild person rättigheter som garanteras i förordningen.

I den fjärde som-satsen erinras vidare om att de nordiska ländernas socialförsäkringssystem har förändrats sedan 1992. De största principiella förändringarna med betydelse i samordningssammanhang är utvecklingen i Finland, Island och Sverige. Dessutom erinras om att förordning (EEG) nr 1408/71 också har utvecklats.

I den femte som-satsen erinras om att man tar hänsyn till att förordning (EEG) nr 1408/71 samt förordning (EEG) nr 574/72 numera även gäller medborgare från tredje land som enbart på grund av sitt medborgarskap inte omfattas av bestämmelserna.

I den sjätte som-satsen erinras att en tredjelandsmedborgare har rätt enligt artikel 69 i förordningen att söka arbete i det nordiska land där han eller hon registrerat sig som arbetsökande.

I den sjunde som-satsen anges att det för Danmark gäller särskilda bestämmelser enligt en bilaga till konventionen.

Sammanfattningsvis kan sägas att preambeln pekar på att den nya nordiska konventionen har ett trefaldigt syfte.

Konventionen ger kompletterande bestämmelser rörande vissa frågor och personer som redan är behandlade i förordningen. (Detta sker på basis av förordningens artikel 8.) Konventionen reglerar även de finansiella mellanhavandena mellan länderna vad avser sjukvård och vissa arbetslöshetsförmåner enligt förordningens artiklar om detta.

I konventionen förbinder sig slutligen länderna att behandla icke-förvärvsaktiva som om förordningen var gällande även för dem. Av konventionstexten följer dock att denna utsträckta tillämpning av förordningen skall ske med vissa undantag. Genom förordning (EG) nr 859/2003 har förordning (EEG) nr 1408/71 och förordning (EEG) nr 574/72 utökats till att gälla de medborgare i tredje land som enbart på grund av sitt medborgarskap inte omfattas av dessa bestämmelser. Danmark omfattas dock inte av denna förordning och har därför i en bilaga antecknat i vilken omfattning konventionens personkrets ska gälla för Danmark.

Artikel 1

Artikel 1 innehåller definitioner av vissa av de begrepp som används i den nya nordiska konventionen. De flesta termer som används i konventionen behöver inte definieras särskilt, eftersom de används i den bemärkelse som de har i förordning (EEG) nr 1408/71. Se dock definitionen av uttrycket "bosatt" under 6) som i konventionen getts en något annan definition än den som gäller enligt förordningen. Vid tillämpning av förordningen gäller dess definition av begreppet bosättning även om det rör ett rent internordiskt förhållande.

Avsikten är att de behöriga myndigheterna för den närmare preciseringen av begreppen grundpension och arbetspension löpande skall utbyta information om vilka förmåner som i varje enskilt nordiskt land om-

fattas av dessa begrepp. Begreppen grundpension och arbetspension är nämligen okända inom EG-rätten och några definitioner av begreppen finns alltså inte i förordningen.

Arbetspension är ett för denna konvention nytt begrepp som innefattar såväl tilläggs pensioner som andra former av lagstadgade pensioner som beräknas för dem som har inkomster av arbete eller motsvarande.

Artikel 2

Konventionens sakliga tillämpningsområde blir identiskt med det som gäller för förordningen nu och i framtiden. Behovet av särskilda lagstiftningsförteckningar enligt artikel 2.2 i 1992 års konvention faller bort. De lagstiftningsförteckningar som ländernas regeringar inger avseende förordning (EEG) nr 1408/71 blir därigenom automatiskt gällande även för den nordiska konventionen.

Om förordningens sakliga tillämpningsområde förändras genom beslut av rådet och parlamentet eller genom praxis från EG-domstolen följer konventionen automatiskt med utan något behov av att varje gång göra särskilda ändringar i konventionen. Detsamma gäller exempelvis om domstolen skulle klassificera om en förmån från socialt stöd till social trygghet eller vice versa.

Artikel 3

Enligt praxis för internationella konventioner om social trygghet och i likhet med vad som gäller enligt förordningen ges här den yttersta ramen för den personkrets som kan åberopa sig på konventionen. Denna har liksom i 1992 års konventions artikel 3 gjorts mycket vid.

I artikelns första stycke slås det fast att konventionen gäller för personer som omfattas av förordningen. Vilken denna krets av personer är framgår av artikel 2.1 i förordning (EEG) nr 1408/71.

I andra stycket läggs fast att konventionen också gäller för alla personer som, utan att förordningen gäller för dem, är eller har varit omfattade av lagstiftningen om social trygghet i ett nordiskt land eller som kan härleda rättigheter från personer som är eller har varit försäkrade i ett sådant land.

Artikel 4

Denna artikel är den mest centrala i hela konventionen. Här slås fast att förordningens regler generellt skall tillämpas på alla personer försäkrade och bosatta i Norden som inte direkt omfattas av förordningen.

Grupper som artikeln i huvudsak kommer att tillämpas på är EU- eller EES-medborgare som inte är eller har varit anställda eller egenföretagare enligt förordningens mening (icke-förvärvsaktiva). Den personkrets som avses i artikel 4 är dock snävare än den i artikel 3 genom att det ställs ett krav på bosättning i Norden.

Denna generella utsträckning av förordningens bestämmelser gör att det ofta endast blir nödvändigt att formulera regler i konventionen för de

enskilda förmånsslagen om det finns anledning att göra undantag från förordningens bestämmelser. Annars gäller förordningens materiella bestämmelser således generellt även för dem som inte direkt omfattas av förordningen.

Särskilda bestämmelser gäller för Danmark vad avser artikel 4 enligt bilaga till konventionen. I fråga om kapitlen 7 och 8 i avdelning III i förordningen, artiklarna 69 och 70 i förordningen samt grundpensioner i artiklarna 8 och 9 i konventionen skall tillämpningen av förordningen och tillämpningsförordningen utsträckas enbart till att gälla medborgare i ett nordiskt land, därmed gäller också konventionens artiklar 8 och 9 endast för nordiska medborgare.

Artikel 5

Eftersom förordningen inte direkt gäller för icke-förvärvsaktiva som aldrig förvärvat i sådan utsträckning att de kommit att omfattas av något lands lagstiftning om social trygghet som anställda eller egenföretagare saknar förordningen regler om tillämplig lagstiftning för denna persongrupp. För den som tidigare förvärvat i sådan omfattning gäller däremot förordningens lagvalsregel i dess artikel 13.2 f.

I förslaget till första stycke i artikel 5 föreskrivs därför att dessa icke-förvärvsaktiva som inte omfattas av förordningens lagvalsregler skall omfattas av lagstiftningen i bosättningslandet. Stycket motsvarar i sak artikel 6 i 1992 års konvention. Artikeln har getts en formulering som klart hänvisar till att det är förordningen som avgör vem som är icke-förvärvsaktiv och som en nordisk konvention kan ge lagvalsregler för.

I andra stycket föreskrivs att icke-förvärvsaktiva makar och barn till i första hand utsända anställda och motsvarande skall omfattas av lagstiftningen i det utsändande landet. Denna regel saknar motsvarighet i 1992 års konvention. Om en utsänd persons medföljande familjemedlemmar själva arbetar i det land den utsände sänts till tar dock förordningens och konventionens huvudregel om försäkring i arbetslandet över.

Artikel 6

I denna artikel föreskrivs att arbete på ett lands kontinentalsockel skall räknas som arbete i landet i fråga. Regeln gäller dels personer som omfattas av förordningen dels sådana som endast omfattas av konventionen. Artikeln motsvarar artikel 7.2 och 7.3 i 1992 års konvention.

Regeln om kontinentalsockeln är nödvändig genom att EES-avtalet inte omfattar kontinentalsockeln. Däremot har man tagit bort hänvisningen till Genèvekonventionen av den 29 april 1958 om kontinentalsockeln då endast Danmark fortfarande tillämpar konventionen.

Artikel 7

Artikeln motsvarar helt artikel 10 i 1992 års konvention. Regeln om ersättning för kostnader vid hemtransport eller hemresa efter ett akut sjukdomsfall är ett exempel på en konventionsbestämmelse enligt artikel 8 i

förordning (EEG) nr 1408/71 där konventionen utvidgar och förstärker bestämmelser om rätt till sjukvård som finns i förordningen.

Bestämmelsens sakliga innehåll har sitt ursprung i 1981 års konvention.

Artikel 8 gäller både för personer som direkt omfattas av förordningen och för dem som indirekt omfattas av förordningen genom artikel 4 i den nu föreslagna texten.

Artikel 8

Artikel 8 innehåller viktiga undantag på området för grundpensioner från den utsträckta tillämpningen av förordningen enligt artikel 4 i konventionen. I praktiken gäller det personer som aldrig varit förvärvsaktiva.

Här görs i första stycket ett undantag från förordningens sammanläggningsregler för personer som inte har minst tre års bosättning i landet ifråga. Vidare undantag görs i andra och tredje styckena. Dessa undantag är desamma som reglerna i artikel 11.3 och 11.2 i 1992 års konvention.

Vad avser det föreslagna andra stycket bör nämnas att man med länder i det här sammanhanget avser EU/EES-länder. Hur eventuella perioder i andra länder än EU/EES skall behandlas kan inte regleras i en nordisk konvention.

I tredje stycket syftar ordet pension inte bara på grundpensioner utan alla former av pensioner som omfattas av förordningen.

Artikel 9

Denna artikel motsvarar helt artikel 12 i 1992 års konvention. Genom denna bestämmelse tillförsäkras en person rätt att uppbära sin intjänade grundpension inom hela EES-området. Den tillämpas på personer som inte redan har rätt till export av grundpension enligt förordning (EEG) nr 1408/71.

Artikel 9 är nödvändig eftersom konventionen i artikel 4 inte utsträcker tillämpningen av förordningens bestämmelser om export av förmåner till någon som inte är bosatt i Norden.

Artikel 10

Artikel 10 motsvarar artiklarna 13 och 15 i 1992 års konvention. Enligt artikel 46b i förordning (EEG) nr 1408/71 kan länder som beräknar pensioner – vanligen invalid- eller efterlevandepensioner – på grundval av antagna framtida försäkringstider sluta överenskommelser med andra länder för att undvika att sådana framtida tider beräknas samtidigt i flera länder. En sådan överenskommelse får då ställning av tillåten nationell minskningsregel.

Denna bestämmelse har denna karaktär liksom artikel 13 och 15 i 1992 års konvention. Ingen saklig ändring föreslås här. Bestämmelsen gäller såväl för grund- som arbetspensioner. Regeln får i fortsättningen mindre betydelse för Sverige där inkomstgrundad sjukersättning i motsats till tidigare förtidspension inte längre kommer att beräknas på grundval av

antagna försäkringstider. Den svenska sjukersättningen faller under förordningens och konventionens regler om pensioner. Prop. 2003/04:44

Artikel 11

Artikeln motsvarar artikel 26 i 1992 års konvention som infördes eftersom förordningens lagvalsregler och principen om endast en tillämplig lagstiftning inte kunde ges retroaktiv tillämpning när EES-avtalet trädde i kraft år 1994. Den innebär att rätten till grundpension för tid före 1992 års konventions ikraftträdande skall kopplas till den intjänade arbetspensionen för personer som före 1994 bodde i ett land och arbetade i ett annat. I den nya konventionen har en ny bestämmelse lagts till om att om någon samtidigt arbetat och tjänat in arbetspension från två länder samtidigt, vilket var möjligt före 1994, så skall grundpension endast beräknas från det arbetsland, där personen samtidigt var bosatt.

Artikeln, liksom artikel 26 i 1992 års konvention, har sin bakgrund i att det enligt 1981 års konvention gällde att arbetspension tjänades in i arbetslandet och grundpension i bosättningslandet.

Artikel 12

Denna artikel motsvarar artikel 17.2 i 1992 års konvention och gäller även för personer på vilka förordningen är direkt tillämplig. Den ger den som tidigare arbetat i ett nordiskt land, och som inom fem år återvänder dit, rätt att erhålla dagpenningförmåner vid arbetslöshet utan att på nytt ha uppfyllt de krav för rätt till förmåner som gäller enligt förordningen.

Artiklar 13 och 14

Artiklarna innehåller sedvanliga administrativa bestämmelser för konventionen. Enligt artikel 13 skall de behöriga myndigheterna ingå ett tillämpningsavtal. I sådana avtal är det brukligt att de centrala socialförsäkringsadministrationerna utses till förbindelseorgan för konventionen. Ett sådant tillämpningsavtal väntas under våren 2004.

Artikel 15

Artikeln motsvarar artikel 23 i 1992 års konvention. Artikeln bygger på förordningens och tillämpningsförordningens bestämmelser om bilateral eller multilaterala avtal om avstående från återkrav av sjukvårdskostnader. Genom att ingen återbetalning av kostnader för sjukvård görs mellan de nordiska länderna underlättas administrationen av förordningens sjukvårdsbestämmelser. Vidare avstår de nordiska länderna från återkrav för kostnader som uppstår vid olycksfall i arbetet samt arbetsrelaterade sjukdomar. Förmåner till arbetslösa då de söker arbete i annat land än det behöriga återkrävs inte, vilket heller inte görs för administrativ och medicinsk kontroll.

Artiklarna innehåller sedvanliga bestämmelser om ikraftträdande. Liksom för 1992 års konvention utses Danmark till depositarie av originaltexterna.

Artikel 18

Här föreskrivs att konventionen skall ersätta 1992 års konvention som upphör att gälla i och med att denna konvention träder i kraft.

I andra stycket har i huvudsak artikel 27.1 i 1992 års konvention upprepats. Bestämmelsen berör dem som fortfarande har en grundpension från sitt bosättningsland beräknad på den sammanlagda bosättningstiden i Norden på det sätt som gällde enligt 1981 års konvention. Bestämmelsen klargör att om en sådan person, efter det att den nya konventionen trätt i kraft, skulle söka grundpension från ett annat nordiskt land på grundval av tidigare bosättning där, så skall den redan utgående pensionen från bosättningslandet räknas om enligt förordningens regler om pro rata-pensioner. Leder en sådan omräkning till ändrade förutsättningar för beräkning av arbetspensionen skall även denna räknas om. Jämför artiklarna 94.5 och 95.5 i förordning (EEG) nr 1408/71 samt artiklarna 118.2 och 119.2 i tillämpningsförordning (EEG) nr 574/72.

I tredje stycket ges en ny regel om att den gamla konventionens regler inte kan användas för beräkning av förmåner, som någon ansöker om efter den nya konventionens ikraftträdande, även om förmånen avser tid före ikraftträdandet.

Bilaga

Danmark har inte utsträckt tillämpningen av förordningen (artikel 4 i förordningen) till att gälla alla personer som är bosatta i ett nordiskt land. Rörande kapitlen 7 och 8 i avdelning III och artiklarna 69 och 70 i förordningen, samt det som rör grundpensioner i artiklarna 8 och 9 i konventionen så skall tillämpningen av förordningen och tillämpningsförordningen enbart gälla medborgare i ett nordiskt land. Således gäller reglerna i artiklarna 8 och 9 i konventionen för dansk del endast för nordiska medborgare.

5 Sveriges tillträde till konventionen

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner den nordiska konventionen om social trygghet av den 18 augusti 2003 och att konventionen skall införlivas i svensk rätt genom en särskild lag.

För svensk del skall Riksförsäkringsverket vara behörig myndighet enligt artikel 13 i konventionen. I frågor som rör förmåner vid arbetslöshet skall Riksförsäkringsverket samråda med Arbetsmarknadsstyrelsen.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 10 kap. 2 § regeringsformen får regeringen inte ingå för riket bindande internationell överenskommelse utan att riksdagen har godkänt denna, om överenskommelsen förutsätter att lag ändras eller upphävs eller att ny lag stiftas eller om den i övrigt gäller ämne i vilket riksdagen skall besluta. Detsamma gäller om överenskommelsen är av större vikt. Enligt regeringens bedömning är överenskommelsen av sådan vikt att denna bör godkännas av riksdagen.

Konventionen förutsätter (artikel 13) att det i varje land skall finnas en behörig myndighet som skall utfärda de bestämmelser som fordras för att säkerställa en enhetlig nordisk tillämpning av konventionen. Eftersom Riksförsäkringsverket har det yttersta ansvaret för tillämpningen av konventionen är det enligt regeringens uppfattning lämpligt att verket för svensk del är sådan behörig myndighet. Vid frågor som rör förmåner vid arbetslöshet bör dock Riksförsäkringsverket samråda med Arbetsmarknadsstyrelsen.

Lagen bör träda i kraft den dag regeringen bestämmer för att ikraftträdandet skall kunna sammanfalla med den tidpunkt då konventionen träder i kraft enligt artikel 16.

6 Konventionens kostnadseffekter

Den nya nordiska konventionen om social trygghet innebär en större anpassning till förordning (EEG) nr 1408/71 än den nu gällande konventionen. Konventionen kommer därmed att vara hållbar över tiden. I och med att den kopplar de nordiska reglerna direkt till förordningens, så behöver konventionen inte anpassas då förordningen justeras i framtiden. Således innebär den nya konventionen inga nya åtaganden. De nya konventionsbestämmelserna stämmer i stort sett överens med de gamla vad gäller exportabilitet av förmåner samt avstående från återkrav av sjukvårdskostnader.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 20 november 2003

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Ulvskog, Freivalds, Sahlin, Pagrotsky, Östros, Lövdén, Ringholm, Sommestad, Karlsson H., Lund, Nykvist, Andnor, Nuder, Hallengren, Björklund, Holmberg, Jämtin

Föredragande: statsrådet Andnor

Regeringen beslutar proposition 2003/04:44 Nordisk konvention om social trygghet